
POLGÁRI JOG

Főszerkesztő:

Dr. MESZLÉNY ARTUR

Szerkesztik:

Dr. BECK SALAMON

Dr. VARANNAI ISTVÁN

A közbenszóló ítéletnek perujítási keresettel önállóan való megtámadhatósága.

Írta: Dr. Szentirmay Ödön,
m. kir. curiai bíró, egyetemi magántanár.

I.

A magyar tételes perjog rendszere abban a vonatkozásban, amelyet a közbenszóló ítélet fogalma átfog, a perujítási keresettel önállóan való megtámadhatóság szempontjából úgy a jogirodalom, mint a gyakorlati törvényalkalmazás tekintetében nemcsak a tartalmi létére, hanem e lét kütfői kialakulására való vonatkozásában is megvilágíttatlanul áll előttünk.

A római jogász — aki a maga ihlettségével és akaratelt erejével az elmélet és gyakorlat harmóniáját nyújtó interpretációjával a decemvirek tizenkét táblájának kezdetleges rendszerét is hatalmas, nemcsak az állam, de az egyén összes érdekét kielégítő világjoggá fejlesztette — a jogalkalmazás alapelveit állította fel azt a lelket átfogó tételt: „propter utilitatem strictam rationem insuper habemus“; következőképpen nemcsak a betükből, szavakból és mondatokból álló szöveg pozitív vagy negatív képét mutatta, hanem annak tartalmát is felderítette, és ennek eredményéhez képest a hiányos, vagyis a gondolatot szabatosan ki nem fejező, avagy a törvényhozó akaratánál többet, vagy kevesebbet mondó szövegből — helyesbítéssel, esetleg kiépitéssel — a gyakorlati élet változatos alakulatait, és az adott eset individuális sajátosságait a kor igényeivel lépést tartva lehetőleg kielégítette.

A törvényt magyarázatnak ez az iránya és feladata — minthogy az igazság nem a dolgokban van, azaz nem a dolgok az igazak, hanem az a gondolat az igaz, amely

a dolgok fölött ítél, hogy mi az, ami van, és mi az, ami legyen — ma is irányadó és minden időközön át a jövő fejlődés útja.

Annak a kérdésnek eldöntését illetőleg tehát, hogy a közbenszóló ítélet — tekintettel az 1911:1. t.-c. 563. §-ának első bekezdésében foglalt arra a rendelkezésre, hogy „a jogerős végítélet, ideértve a részítéletet is, perújítási keresettel megtámadható“ — önállóan a polgári perrendtartás most idézett szakasza alapján megtámadható-e ezeket az értelmezési szabályokat kell követnünk, mert erre a problémára vonatkozóan nemcsak a törvény nem tartalmaz kifejezett rendelkezést, hanem a perjogtudomány és a jogalkalmazás sem foglal el a jogértelmezés terén oly egységes álláspontot, amely a fennebb jelzett követelményeknek megfelel.

Dr. Magyary Géza, egyetemi professzor,¹ anélkül, hogy ennek részletes indokolását kifejténé, a törvény fennebb hivatkozott rendelkezésére való pusztán hivatkozással azt a nézetet vallja, hogy jogerős közbenszóló ítélet ellen önmagában véve nincs perújítás. Ugyancsra az eredményre jut dr. Antalfy Mihály, m. kir. kuriai bíró,² és ezt az álláspontot tette magáévá több esetben a bíróság.³

¹ Magyar Polgári Perjog, második kiadás, 601. l.

² A közbenszóló ítélet elleni külön perújítás kérdése című értekezés. Magyar Jogi Szemle X. évf. 1. sz. 28. l.

³ A m. kir. Kuria az 1917. évi június hó 26. napján P. VIII. 2562/1917—5. szám alatt hozott ítéletében egyfelől elfogadta a fellebbezési bíróság ítéletében kifejtett azokat az indokokat, hogy a Pp. 563. §. fennebb idézett rendelkezésének kiterjesztő magyarázatát általános perjogi szempontok sem célszerűvé, sem indokolttá nem teszik, minthogy perújításra csak abban az esetben van szükség, ha akár az egész kereseti igény, akár pedig annak egy része tekintetében a peres eljárás már jogerősen és akként van befejezve, hogy annak eredményeképpen vagy a kereset elutasítása, vagy pedig a kereseti igény egészen, vagy részben való megítélése következett be; ellenben csupán a kereset jogalapjának fennállását megállapító közbenszóló ítéletnek még nem is szükségképeni következménye az alperes marasztalása, mert megtörténhetik, hogy a jogalap kérdésében nyertes felperes a mennyiségre nézve folyó eljárás eredményében pervesztessé válik, és így a per a kereseti követelés elutasításával nyer befejezést. Ilyen esetben pedig a perújításnak megengedése a jogalap kérdésében hozott közbenszóló ítélet ellen nyilvánvalóan felesleges, és a felek érdekeit nem szolgáló jogorvoslatként jelentkeznek; másfelől pedig a m. kir. Kuria még a maga részéről kifejtette, hogy a Pp. 563. §-ának 11. pontjában foglaltakból is nyilvánvaló, hogy a 11. pont alapján

Az ellenkező — és pedig különösen a német perjog szelleméből is merített — álláspont tükröződik vissza dr. Jancsó György egyetemi professor munkájából.⁴

előterjeszhető perujítás csak az ügy érdemének kérdésében engedett jogorvoslat, ámde a perujítással megtámadott közbenszóló ítélet (Pp. 391. §.) az alperesnek az alapkereset érdemét tevő pénzübeli marasztalása kérdésében nem döntött. Az 1925. évi június hó 3. napján P. IV. 6512/1924—33. szám alatt hozott ítéletében pedig a m. kir. Kuria a perujítási keresetben felhozottakat úgy ítélte meg, hogy amennyiben azokat az alperes az alapperben kellő időben, azaz a közbenszóló ítéletet megelőző eljárásban állította, és bizonyította volna, úgy az alperesre kedvezőbb határozat keletkezhetett volna. Minthogy pedig a felhozott tények az alapperben a közbenszóló ítélet meghozatala után — elkésve — adattak elő, és így azokat a végítélet hozatalánál a közbenszóló ítélet anyagi erejénél fogva már nem lehetett figyelembe venni: ennél fogva az említett — és a követelés alapjára vonatkozó — tények és bizonyítékok a Pp. 563. §-ának 11. és 12. pontja értelmében a végítélet elleni perujítás alapjául szolgálhatnak. Ezenkívül az 1926. évi június hó 16. napján P. IV. 5147/1925—40. szám alatt hozott ítéletében is a m. kir. Kuria az előbb kifejtett álláspontot juttatta érvényre, és a Pp. hivatkozott §-ában foglalt rendelkezést úgy értelmezte, hogy a közbenszóló ítélet ellen önállóan nem lehet perujítással élni, tehát az adott esetben hiányzik a perujítási keresetnek egyik törvényes feltétele: a jogerős végítélet (illetőleg részítélet); majd kifejtette, hogy nem lehet kétség a törvénynek ama szándéka felől, hogy a közbenszóló ítélet ellen önálló perujítás a Pp. nem kívánt megengedni, mert az 563. §. világosan úgy rendelkezik, hogy a jogerős végítélet, ideértve a részítéletet is, támadható meg perujítási keresettel, és mert a törvény a perujításról szóló ötödik cím egyéb szakaszaiban is mindenütt (?) a végítélet kifejezést használja, ahol az alapperbeli ítéletet jelöli meg. Különbözik pedig a perujítás útja a végítélettel kapcsolatban a fél előtt nyitva áll abban az esetben is, ha a perujítási ok a közbenszóló ítélet ellen forog fenn (Pp. 565. §-a). Kizárólag célszerűségi szempontok pedig szintén nem vezethetnek az 563. §-nak kiterjesztő értelmezésére, mert ily szempontokról legfeljebb akkor lehet szó, ha a perujítási kérelem alapos, az ellenkező esetben azonban a mennyiség kérdésében folyó eljárásnak az önálló perujítás megengedése esetében alig mellőzhető felfüggesztése azoknak a jogos érdekeknek sérelmére lenne, amelyek a per befejezéséhez a közbenszóló ítélettel eldöntött kérdésben nyertes fél részéről fűződnek.

⁴ A magyar polgári perrendtartás rendszeres kézikönyve. Néhai dr. Jancsó György irodalmi hagyatékának felhasználásával írta dr. Meszlény Artur, kir. ítélőtáblai bíró; egyetemi magántanár. Budapest, 1915. II. kötet, 556. l. Itt a Pp. 565. §-ában foglalt rendelkezésre való hivatkozással kifejtést nyer, hogy egyesek (Plósz,

Közbeeső álláspontot foglal el dr. Kovács Marcel m. kir. kuriai bíró „A polgári perrendtartás magyarázata” című munkájában.⁵

A közbenszóló ítéletnek perujítási keresettel önállóan való megtámadhatóságát kizáró állásponttal szemben álló felfogást osztja más esetben a bíróság is.⁶

A magyar törvényhozó efelől a kérdés felől — kivéve a fennebb hivatkozott szakaszbeli rendelkezést — hallgat.

Bár a polgári perrendtartás törvényjavaslatához irt miniszteri indokolásnak a birói határozatokra és a perorvoslatokra vonatkozó részein erősen érezhető a régi

Gaár, C. 784/1901. Grill VI. 1413.) ebből — minthogy akkor, a most hivatkozott határozat hozatalakor, még az új polgári perrendtartás megalkotva sem volt, tehát részben még az 1893:XVIII. t.c.s. ben szabályozott sommás eljárásra való hivatkozással is — azt következtetik, hogy a közbenszóló ítélet ellen perujítással önállóan nem is lehet élni. Ez azonban már a Pp. 506. §-ára való tekintettel sem áll meg, mert a közbenszóló ítéletből a fellebbvitel során végzet ítélet válhatik, amikor mindenesetre van ellene perujítás. Arra pedig nincs ok, hogy érzésben különbséget tegyünk aszerint, amint a fellebbvitel eredményre vezet, vagy azt a fél igénybe veszi-e egyáltalán, avagy nem; esetleg azért sem kerül végítéletre a sor, mert a felek az ügyet a közbenszóló ítélet hozatala után 3 éven át szüneteltetik (Pp. 446., 475. §.) (V. ö. Stein, Urkundenprozess, 298.; Gaup-Stein II. 155., és a S. E. 105. §. 2: mond., ami azonban nemcsak a fellebbvitelre, hanem minden perorvoslatra áll.)

⁵ A polgári perrendtartás magyarázata című munkájában Budapest, 1912. második kötet 731. l. I. j. kifejti, hogy perujítással az az ítélet támadható meg, amely fellebbvitel szempontjából végítéletnek tekintendő, és amely anyagi jogerőre képes. Ide tartozik többi között a követelés alapja (Pp. 391. §.) felett hozott közbenszóló ítélet. Amennyiben a bíróság a közbenszóló ítélet után a mennyiség kérdésében végítéletet hozott, vagy egyezségileg fejezte be a perét, ezt kell a közbenszóló ítélettel szemben fennforgó perujítási ok alapján megtámadni; ha pedig végítélet nem hozatott, mert pl. a per közbenszóló ítélet után beállott három évi szünetelés után megszünt (Pp. 446., 475. §.), akkor a perujítás egyenesen a közbenszóló ítélet ellen irányul.

⁶ A m. kir. Kuria az 1928. évi május hó 1. napján P. I. 9279/1926—13. szám alatt hozott ítéletében kimondotta, hogy perujításnak közbenszóló ítélet ellen is önállóan helye lehet, mert a közbenszóló ítélet a kereset jogalapjának kérdését véglegesen dönti el, és az ellen külön fellebbviteli jogorvoslatnak — fellebbezésnek, felülvizsgálatnak, — van helye; tehát a közbenszóló ítélet a perujítás szempontjából egy tekintet alá esik a végítélettel és a részítélettel, és nem esik a Pp. 565. §-ának hatálya alá.

perrendtartásokban és az új perrendtartásokban foglalt elvek egymással való küzdelmének hatása, és hogy a fejlődés új eszméje ezek tekintetében csak nehezen tört magának utat.

A törvényjavaslat most hivatkozott indokolása sok esetben nem fedi teljesen azt a gondolatot, amelyet a törvényhozó a polgári perrendtartás tételes szabályainak megalkotásával magáévá tett.

Érezhető a törvény szövege és indokolási részei e differenciálódásánál az e törvény előmunkálatainak kiváló nagy alkotója, dr. Plósz Sándor, tudományos nézeteiben kifejlett változás, aki a saját, a régi perrendtartási alapelveken felépített tudományos megállapításokon is át mindig csak a lét mélyén rejlő lényegyet kereste, és ennek folyományaként az új polgári perrendtartás vonatkozó szabályainak javaslatával a magyar jog számára utat nyitott az új perrendtartások eszmekörét uraló világfolyamat egészébe, ahol a magyar új perrendtartás is, mint a többi nagy kulturállam perrendje, abba beleömlőve van hivatva teljesíteni a rendeltetését.

Dr. Plósz Sándor abban a kérdésben, hogy „a közvetlen szóbeli eljárásban minő jogorvoslatok engedendők meg“ az 1874. évi magyar jogászyülés elé terjesztett véleményében és indítványában kifejtette,⁷ hogy a fellebbezés által egy új per, egy jogviszony fejlődik a felsőbíró és a felek között, amely új pernek legközelebbi célja ugyan a sérelem megállapítása, azonban már ezen célból és még inkább a hátránynak alkalmas kényszereszközök általi orvoslásából (reformatio) következik, hogy az egész ügy felülvizsgálatának szüksége is beállhat. A jogerőre emelkedett ítéletnek azonban auctoritas iudicati-val kell birnia;⁸ ennek ellenére abban az esetben, ha az ítélet a létrejöveteléhez megkivánt kellékeket nélkülözi — az az ebből az okból annak jogi hatálya nincs, és az semmis — a jogerős ítélet semmisségének, és abban az esetben, ha bizonyos körülmények, azaz megerőtlenítési okok állapíthatnak meg, a jogerős ítélet megerőtlenítésének törvényszabta korlátok között mégis helyt kell fognia.⁹ Azonban — mondotta még ugyanítt dr. Plósz Sándor — téves az az álláspont, hogy az ítélet megerőtlenítésére és érvénytelenítésére való jogot, és illetőleg e jog érvényesítésére szolgáló eszközt rendkívüli perbeli jogorvoslatnak nevezik,¹⁰ minthogy ezzel a jogorvos-

⁷ A magyar jogászyülés évkönyve 1874. évre. Budapest, 1874. 243. l.

⁸ U. o. 249. l.

⁹ U. o. 250. l.

¹⁰ U. o. 253. l.

lattal nem a sértett perbeli jog érvényesítettik, hanem az ítélet hatálya erőfőtenítettik, vagy érvénytelenítettik meg, vagyis az ítélet semmissége, vagy megerőfőteníthetése nem az ítéletre, mint a bírő kötelességének teljesítésére, hanem közvetlenül az ítélet jogi hatályára vonatkozik,¹¹ ebből kifolyólag e jogorvoslatnak úgy az alapja, mint annak tárgya *a peren kívül áll*.

Ebben a felfogásban győkeredzik a polgári perrendtartás miniszteri indokolásának a törvényjavaslat tizenötödik (bírói határozatok) fejezetéhez irt részében foglalt az a kitétel, hogy — habár a javaslat az újabb perrendtartásokat követve megkülönbözteti is a végítéleteket, részítéleteket és közbenszőlő ítéleteket, — tulajdonképen csak a végítélet és közbenszőlő ítélet állanak egymással szemközt, míg a részítélet a végítéletnek csupán egy alfaja, amely azon követelés, illetőleg a követelés azon része tekintetében, amelyre kiterjed, végítélet jellegével bír, továbbá, hogy a törvényjavaslat a Pp. 568. §-ához fűzött miniszteri indokolás szerint „a perujítási keresetet önálló keresetnek tekinti“, bár az alább kifejtettek szerint ez az „önálló kereset“ kitétel csak a „perorvoslat“ fogalmikörében szereplő keresetnek tekintendő és csak annyiban önálló, amennyiben a „perorvoslat“ tételes jogi fogalma ezt megtűri.

A polgári perrendtartás ötödik címéhez irt miniszteri indokolás azonban már kifejezetten tartalmazza, hogy a perujítás perorvoslat, és pedig egyedűli ugynevezett rendkivűli perorvoslat, amelyet a javaslat jogerős „ítélettel“ befejezett perekben ad, és amelyben a régi perrendtartásnak semmisségi keresete és perujítása egyesítve van.

Ezekből megállapítható, hogy a szóban forgó problémára vonatkozó fogalmi szővevényességeknek itt-ott elsőtétűlő tartalma, ami az arra leghívatottabb faktorok előtt is az egymással legellentétesebb eredménykifejlést szolgáltatta, szükségessé teszi, hogy a mai tételes perjog rendszerében élő elmélet oly értéksikra helyeztessék, amelyben a valóság, mintegy folyamat, örök fejlődésként jelenik meg; csak ebben az esetben válhat annak a gyűmölése az állértékkel szemben — az élet és a jog értéktani vizsgálata körében — valóságos, igazi értékké.

Ezek folytán szükséges, hogy mindenekelőtt megformuláztassanak azok a perjogi alapelvek, amelyek a szóbanforgó, és keresett igazságok kellékei, vagyis a vonatkozó perjogi rendszer, és a szóbanforgó probléma legegységesebb tételei.

¹¹ U. o. 250. l.

Kiinduló pont a polgári per logizmája, az ítélet logikai tartalma, valamint a magyar tételes jog perorvoslati rendszere.

Megállapodottnak jelentkezik a perjogtudomány abban, hogy az állami bíróság előtt folyó per közjogi viszony, habár e viszony közelebbi megjelölésénél már élesek az ellentétek.

A polgári per objektív szemlélete kifejezésre juttatja azt az elvet is, hogy a polgári per a bíróság és a felek között egy jogvita eldöntése céljából alakult jogviszony (Plósz),¹² illetőleg oly jogviszony, amelynek alapján az állam az egyik fél kérelme folytán a másik fél meghallgatása után a felek cselekvését egy bizonyos magánjogi viszony tekintetében meghatározza; államhatósági eljárás, amelyben az állam egyik szerve, a bíróság, a felek kétoldalú meghallgatása alapján valamely sértett, vagy veszélyezett magánjogot, vagy csak esetleg veszélyezett magánjogi érdeket derít ki, hogy azáltal az egyik fél a keresetben, illetőleg viszontkeresetben érvényesített magánjogi jogosítványát, vagy esetleg csak magánjogi érdekét a másik fél ellen érvényesítse. (Magvary).¹³

Mindegyik meghatározásnál azonban végig vonul az az egységes logikai alapelv, hogy a per lényege szerint a peresfeleknek közjogi lekötelezési viszonya az állammal, és az állam közjogi kötelezettsége a felekkel szemben aziránt, hogy a vita tárgyává tett jog érvényesíthessék.

Az állam ezt a kötelezettségét a bíróság útján gyakorolja. Ha a bíróság e perbeli kötelezettségének eleget nem tesz, azaz a kötelezőszerű cselekményeket vagy éppen nem, vagy nem kellően teljesíti, — eltekintve a felek cselekményeiből folyó sérelmeiktől — persérelem áll elő.

Rendezett államokban a felek a bírót kötelelességteljesítésre nem szoríthatják, hanem a félnek erre irányuló igényesütségképen bíróság által állapíttatik meg, és e jog gyakorlása szintén csakis a bírói hatalom, rendszerint egy másik, gondosabban összeállított¹⁴ felsőbíróság által gyakorolt bírói hatalom által lehetségesíttetik.

Abból a célból tehát, hogy a jog alkalmazása a kor

¹² Dr. Plósz Sándor: Magyar törvénykezési jog. Budapest, 1906. 11. l.

¹³ Dr. Magvary Géza: Magyar polgári perjog. Budapest, II. kiadás 4. l.

¹⁴ Dr. Plósz Sándor fennebb id. véleménye és indítványa u. o. 232. l.

igényeivel lépést tartson, és a gyakorlati élet változatos alakulatainak megfelelő legyen, a bíróságnak — főleg a bírói persérelmeket tartva szem előtt — minden jogszabály értelmezésénél arra kell törekednie, hogy ő az államjogi kötelezettségeknek teljesítése, vagyis a vita tárgyává tett jognak általa történendő érvényrejuttatása elől melléktekintetektől vezéreltetve ki ne térjen, hanem hogy azt az államjogi kötelezettséget és kötelességet a tárgyi igazság érdekében mindenkor és mindenhol minden körülmények között teljesítse.

A pernek most megjelölt jogi fogalmából következik az ítélet logizmája, vagyis a bíróságnak az a perbeli cselekménye, amelyben a kereset érdeme fölött határoz, és amelyben a per célja megvalósul.

Az ítéletnek pedig a Pp. 401. §-a értelmében tartalmaznia kell nemcsak a rendelkező részt, azaz a kereseti és viszontkereseti kérelem felett való döntést, hanem az indokolást is, amelyben a tényállást szintén röviden elő kell adni, és ennek keretében külön ki kell emelni a perbeli tényállást, azaz a per egész lefolyásának részletes leírását, valamint az ügybeli tényállást, azaz a bíróság által megállapított azokat a tényeket, amelyek a vita tárgyává tett jogok és kötelezettségek keletkezésének, változásának és megszűnésének, vagyis a döntés tárgyává tett jogkérdés megoldásának alapjai.

További alaptétel az, hogy minden jogszabály két elemből tevődik össze: a tényállásból, azaz azokból a jogi tényekből, amelyek egymagukban, vagy más tényekkel együtt bizonyos joghatás előidézésére alkalmasak, és a joghatásból,¹⁵ amely az előbb említett tényálláshoz, vagyis azokhoz a jogi tényekhez fűződik, amelyekre vonatkozóan a jogszabály rendel, hogy mindenkor, amikor ily és ily körülmények, azaz ily jogi tények beállanak, azokhoz ily meg ily jogi jelentőségű következmény fűződik.

Ezekből a fogalommeghatározásokból pedig szükségképp következik az 1911:I. t.-c.-ben szabályozott magyar perjog ítéletalkotási és ítéletfelosztási rendszere, amely — amint annak idején a sommás eljárásról szóló 1893:XVIII. t.-c. V. fejezete — szakított az 1868:LIV. t.-c.-ben szabályozott, régi perrendtartás 249. §-ában foglalt azzal a rendszerrel, hogy a pertárgyául szolgáló „minden jogügy — habár több pertárs vett részt — ugyanazon egy ítélet által döntendő el és abban a felek jogai és kötelességei pontosan megállapítandók“.

¹⁵ Dr. Szladits Károly: A magyar magánjog vázlata. Budapest, 1909. 7. 1.

Az új eszme, amely a polgári perrendtartás rendelkezéseiben életet nyert, az, hogy a bíróság ne csak az egész kereseti és viszontkereseti kérelem felett, hanem a polgári perrendtartás vonatkozó rendelkezései értelmében oly jogszabály felett is dönthet, amelynek ügybeli tényállása, azaz jogi tényösszessége, nem meríti ki teljesen a per egész ügybeli tényállását, azaz a per egész jogi tényösszességét, és így az ehhez a részügybeli tényálláshoz, azaz részjogi tényösszességhez fűződő joghatás nem az egész kereseti, vagy viszontkereseti kérelem eldöntésére szolgáló jogszabály, hanem csak az illető résztényálláshoz, azaz a részjogi tényösszességhez fűződő jogszabály alkalmazását teszi lehetővé.

Például anyagjogi szabály, hogy a kárkötelelem tartalma a kárkötelezettségi ok (a kártérítési obligatio jogalapja¹⁶) és a kár ténye együttességéből alakul.

Ebből kifolyólag a kárkövetelésre alapított kereset, illetőleg viszontkereset jogi ténycsoportja is két különálló, és külön jellegű körülménycsoportból áll. Ehhez képest amíg a kárkötelezettségi ok fennforgásának megállapítására alapul szolgáló jogszabály ügybeli tényállásként csak a kárkötelezettségi ok jogi ténycsoportjának megállapítását követeli meg, addig a kár ténye fennforgásának megállapítására alapul szolgáló jogszabály a most megjelölt ügybeli tényállástól esetleg teljesen függetlenül álló, és abba csak a kárkövetelés szervei egysége folytán kapcsolódó ügybeli tényállást követel, mert az etekintetben alkalmazott jogszabály csak ennek a külön körülmény csoportnak fennforgása esetén eredményezi az etekintetben irányadó jogszabály-szabta joghatást. Ez a joghatás azonban a kereseti kérelemnek, illetőleg viszontkereseti kérelemnek épp úgy alkotó része, mint a fennebb megjelölt, és a kárkötelezettségi okra vonatkozó jogszabály alkalmazása. Az pedig, mindig az illető per strukturájától függ, hogy e két jogszabály alkalmazásában mily sorrend legyen az irányadó, és indokolt-e az, hogy a követelés alapjának fennállása közbenszóló ítélettel döntsék el.

Az új perrendtartás szelleme etekintetben szabadon követi az életet. Teljes szabadságot nyújt a bírónak, hogy bizonyos jogi ténycsoportok kifejedése esetében a per közjogi viszonyából köteleességét már e rész-kérdés tekintetében is teljesítse, és ezt a kérdést a többi kérdést megelőzően a vonatkozó joghatás megállapításával eldöntse.

¹⁶ Dr. Zsögöd Benő: Fejezetek kötelmi jogunk köréből. Budapest, 1897. 623. l.

Az új perrendtartás rendelkezései szerint ugyanis végítélet. (Pp. 387. §. első bekezdése) keletkezik, ha a per érdeme végeldöntésre alkalmas, azaz ha a kereset, illetőleg viszontkereset ügybeli összetényállása, azaz jogi összeténycsoportja, teljes kifejlést nyert, és a bíróságnak módjában van a kereset minden része és annak minden vonatkozása felett határozni.

Ez azonban a per tárgyává tett minden adott esetben nem történhetik meg mindig egyszerre, ennek folytán a bíróság nem dönthet mindig egy és ugyanazon végítéletben, mert a kereseti, illetőleg viszontkereseti követelés elbírálása nemcsak egy jogszabály, illetőleg jogszabályakkord alkalmazását teszi szükségessé, hanem az adott esetben célszerűnek mutatkozik, hogy a kereseti, illetőleg viszontkereseti követelés teljes elbírálásánál alkalmazás alá eső jogszabályok időbelileg egymást követve alkalmaztassanak aszerint, amint az illető jogszabály alkalmazásának alapjául szolgáló ügybeli tényállás döntésre megéri. Ehhez képest a kereseti, illetőleg viszontkereseti követelés teljes elbírálására szolgáló döntést csakis az időrendben egymás után alkalmazást nyert jogszabályok együttesének alkalmazása foglalja magában.

Az elmélet és a gyakorlat e célszerűségi szempontjai azok, amelyeknek megvalósítását célozza a törvényben meghatározott ítéletfajok sorozata, amelyek annak ellenére, hogy a per tárgyául szolgáló kereseti, illetőleg viszontkereseti követelés teljességét nem döntik el, mégis abban a vonatkozásban, amelyben a döntés tárgyául szolgáló kérdést elbírálják, végítélet jellegűek, aszerint, hogy a döntés alapjául szolgáló ügybeli tényálláshoz fűződő joghatás ebben a vonatkozásban ebben a perben végleges, avagy csak időleges elintézést nyer.

Ebből a szempontból vizsgálva „végítélet“ jellegűek: a Pp. 387. §-ának második bekezdésében szabályozott „elkülönített végítélet“, a „részítéleteknek“ a Pp. 388. §-ában szabályozott esetei, a Pp. 390. §-ában szabályozott „elismerési“, vagy „lemondási“ ítélet, a Pp. 391. §-ában szabályozott „közhenszóló ítélet“ és a Pp. 409. §-ában szabályozott „kiegészítő ítélet“ és pedig ez utóbbi annyiban, amennyiben végítéletre, avagy a most kifejtettek szerint a végítélet fogalma alá eső más ítéletekre vonatkozik.

Ellenben nélküli a „végítélet“ jellegét a Pp. 389. §-ában szabályozott részítélet, és a Pp. 409. §-ában szabályozott az a „kiegészítő ítélet“, amely a most megjelölt részítéletet egészíti ki.